

УДК 316.334

Клименко О. Ю.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПІДТРИМЦІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У РОЗВ'ЯЗАННІ НАГАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ

У статті зроблено аналіз ролі міжнародних неурядових організацій в підтримці органів державної влади України у розв'язанні нагальних проблем дітей, висвітлено низку соціальних проектів, що діють в нашій державі при безпосередній підтримці громадських організацій, проаналізовано результативність реалізованих проектів міжнародного та загальнонаціонального рівнів, розкриті пріоритети державної політики у дотриманні інтересів дитини.

Ключові слова: громадські організації, соціальний захист дітей, міжнародні неурядові організації.

В статье сделан анализ роли международных неправительственных организаций в поддержке органов государственной власти Украины при решении актуальных проблем детей, проведен анализ целого ряда социальных проектов, действующих в нашем государстве при поддержке общественных организаций, определена результативность уже реализованных проектов международного и общенационального уровней, раскрыты приоритеты государственной политики, касающиеся соблюдения интересов ребенка.

Ключевые слова: общественные организации, социальная защита детей, международные неправительственные организации.

The article analyses the role of international non-governmental organizations in support of public authorities of Ukraine in addressing the urgent problems of children; the analysis of a number of social projects in our country, with the support of community organizations has been made; the impact of already completed projects on the international and national levels has been estimated; the priorities of the state policy on compliance with the best interests of the child have been revealed.

Key words: social organizations, social protection, international non-governmental organizations.

В Україні докладається чимало зусиль для забезпечення прав дітей та створення дієвих механізмів їх соціального захисту. Однак для успішної реалізації національних стратегій та програм часто не вистачає бюджетних асигнувань та й механізми реалізації не завжди достатньо ефективні. У такому випадку допомогу в реалізації державної політики з проблем дитинства надають інші країни, міжнародні організації та організації громадянського суспільства, які діють в рамках українського законодавства.

Нормативно-правову базу з соціального захисту дітей в нашій державі складають Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони України, акти Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові акти України. Загальні положення про опіку та піклування викладені в Цивільному кодексі України, а спеціальні положення щодо опіки та піклування над дітьми визначені у Сімейному кодексі України та Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Дослідженню проблеми міжнародної інтервенції в контексті підтримки соціальної політики держави займалась С. Щеглова, яка звернула увагу на проблему захищеності підростаючого покоління [8, с. 38]. Особливу увагу на формування системи державних органів соціального захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні, дослідила О. Ноздріна, висвітливши комплекс проблем пов'язаних з прогалинами в державній політиці щодо підтримки зазначеної категорії населення [2, с. 270]. Вивчаючи історію дитинства, Ф. Арьєс поставив питання впливу процесів соціального розвитку на умови життя дітей, тим самим відкривши новий напрямок для соціологічних досліджень. З іншого боку до вивчення ролі дитини в соціумі підійшла російська дослідниця М. Астоянц, яка звернула увагу на проблему захищеності підростаючого покоління та інклюзії його в соціумі [1, с. 79].

Тому метою статті є аналіз міжнародних проектів зі сприяння соціального захисту дитинства, що діють в Україні.

Європейський Союз активно підтримує зусилля України щодо захисту прав дітей та надає пакет технічної допомоги вартістю 14 млн євро через програму «Права жінок та дітей в Україні». Із п'яти компонентів програми три приділяють увагу забезпеченню прав дітей:

1. Рада Європи (РЄ): «Програма зі зміцнення та захисту прав жінок та дітей в Україні» (TRES);

2. Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ): «Розвиток комплексних превентивних послуг для дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились у складних життєвих обставинах»;

3. Safege Brussels «Права жінок та дітей в Україні – Комунікаційний компонент».

«Програма зі зміцнення та захисту прав жінок та дітей в Україні». Проект зосередив свою увагу на наданні допомоги українським органам влади у приведенні діючого українського законодавства, практики та механізмів у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації й розбещення, гендерної рівності та захисту жінок і дітей від насильства відповідно до Соціальної хартії (переглянутої), Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації і сексуального насильства та інших відповідних європейських і міжнародних документів. Зокрема, в межах проекту був проведений порівняльний аналіз гарантій прав дітей та гендерної рівності у різних європейських країнах; підготовлено дослідження з питань сумісності

українського законодавства з європейськими та міжнародними стандартами стосовно запобігання насиллю над жінками і дітьми та його судового переслідування; за підтримки проекту українські органи влади у 2009 р. створили міжміністерську робочу групу для ратифікації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації і сексуального насильства, очолювану Міністерством юстиції України (проекти Законів України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення» знаходяться на розгляді у Верховній Раді України); близько 1 700 державних службовців, суддів, правоохоронців, прокурорів пройшли підготовку з питань гендерної рівності та прав дітей тощо [4].

«Розвиток комплексних превентивних послуг для дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились у складних життєвих обставинах». Головною метою проекту є розробка механізмів перетворення у перспективі інтернатної системи державного догляду за дітьми, які залишені без родинної підтримки, на систему, що забезпечує їх виховання у сімейному середовищі. На основі даної моделі роботи відпрацьовувалися методики надання превентивних послуг для дітей, позбавлених батьківського піклування [6].

Проект «Права жінок та дітей в Україні – Комунікаційний компонент» спрямований на надання інформаційного забезпечення для усіх компонентів програми. Головною його метою є реалізація ефективної мультимедійної кампанії для підвищення обізнаності громадян щодо прав жінок та дітей в Україні. Протягом 2013 р. в його рамках було організовано та проведено інформаційні кампанії проти різних форм насильства, зокрема, «Стоп насильству!», «Відповідальне батьківство», «Моя сім'я», здійснено просування он-лайн «гарячої лінії» з протидії дитячій порнографії в Інтернеті, проведено інтерактивний телемарафон з питань усиновлення, організовано табори толерантності для навчання дітей їх прав та толерантного ставлення один до одного та ін. [3].

На особливу увагу заслуговує багаторічна продуктивна співпраця Уряду України з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), що реалізує в нашій країні програму співробітництва, метою якої є досягнення Цілей розвитку тисячоліття, а саме: покращення здоров'я матерів та зниження дитячої смертності, зупинення поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу, захист вразливих категорій населення. Дана програма реалізується через такі чотири підпрограми: «Здоров'я та розвиток дитини», «ВІЛ/СНІД, діти та молодь», «Захист дітей», «Адвокація, інформаційна діяльність та соціальна політика».

Всеукраїнська благодійна організація «Український фонд «Благополуччя дітей» є однією з перших громадських організацій, що виступила партнером державних структур у підготовці фахівців, які працюють з дітьми, зокрема соціальних працівників і соціальних педагогів. У

2013 році її робота була спрямована на забезпечення законних прав та інтересів, соціальний захист і вирішення проблем дітей, у тому числі тих, які перебувають в складних життєвих обставинах.

Діяльність представництва благодійної організації «Надія і житло для дітей» в Україні спрямована на попередження відмов від дітей та реінтеграцію, роботу з дітьми в інституціях, розвиток сімейних форм виховання та створення центру соціальної підтримки для дітей і сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

ПБО «Надія і житло для дітей» у 2010 р. за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та Всеукраїнського благодійного фонду «Крона» розпочала реалізацію проекту «Розвиток послуг раннього втручання для дітей з особливими потребами». Метою проекту є покращення стану і здоров'я дітей з особливими потребами та рівня життя сімей шляхом розвитку послуг раннього втручання на базі Харківського обласного спеціалізованого будинку дитини.

Міжнародна благодійна організація «Кожній дитині» реалізовує програми у сфері забезпечення прав дітей через впровадження проектів з поширення інтегрованої моделі надання соціальних послуг вразливим сім'ям та дітям, попередження вилучення дітей із сімейного середовища. Так, у 2013 р. спільно з Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді розроблено нову редакцію Порядку здійснення центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді соціального супроводу сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах, що передбачає процедуру проведення оцінки потреб. Порядок став результатом діяльності робочої групи щодо впровадження оцінки потреб дитини та її сім'ї й вдосконалення процедури здійснення соціального супроводу сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Також у 2010 р. розпочалася реалізація чотирирічної програми соціальної інтеграції молоді, позбавленої батьківського піклування, «Впевнений старт», що має на меті розробити та впровадити модель соціальної інтеграції молоді, позбавленої батьківського піклування, в період переходу до самостійного життя.

Програма «Родина для дитини» спрямовувала свою діяльність на розвиток та розширення послуг у трьох сферах, а саме: збереження сім'ї, національне усиновлення, альтернативні сімейні форми виховання – прийомні сім'ї і дитячі будинки сімейного типу. У кожній із зазначених сфер охорони дитинства даною програмою підготовлено фахівців, проведено соціологічні дослідження, розроблено навчальні й методичні матеріали, здійснено друк низки посібників, упроваджено інноваційні моделі надання послуг [5].

Благодійний Фонд Ріната Ахметова «Розвиток України» протягом 2013 року успішно реалізовував Програму «Сирітству – ні!» (дію програми розпочато 1 червня 2008 року), спрямовану на сприяння національному усиновленню, надання підтримки прийомним сім'ям та дитячим будинкам сімейного типу, в тому числі й матеріальної, розвиток співпраці з дитячими

інтернатними установами з метою запобігання соціальному сирітству та повернення дітей у біологічні сім'ї [7].

Серед багатьох форм роботи, що здійснюється Фондом, можна назвати, зокрема, пілотний проект (розрахований до закінчення 2013 року) у Дніпропетровській області «Родина для дитини», націлений на реформування інтернатних закладів, розвиток сімейних форм виховання та профілактику сирітства (робота з кризовими сім'ями). Партнером проекту є Дніпропетровська обласна державна адміністрація. Іншим прикладом може служити пілотний проект у м. Донецьку «Збережемо дитині родину».

Міжнародною громадською організацією «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я» LHSI спільно з Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді, у партнерстві з голландською організацією «Міжнародні ініціативи з проблем розвитку дитини» було ініційовано та розроблено проект «Отримай свій шанс»: забезпечення кращого майбутнього дітей-вихованців та випускників інтернатних закладів шляхом формування у них життєво необхідних умінь та покращання соціальних послуг» (одержав підтримку уряду Нідерландів в рамках програми МАТРА).

Проблемами дітей-біженців та дітей, які перебувають в Україні без законних представників, опікується Данська рада з питань біженців. З квітня 2009 року Держкомнацрелігій спільно з Данською радою з питань біженців реалізує проект «Правовий та соціальний захист дітей-біженців та дітей, які шукають притулок в Україні». Основна його мета – вивчення загальної ситуації та налагодження роботи з такою категорією шукачів притулку, як неповнолітні без супроводу дорослих.

Значну роль у процесі соціальної адаптації виконують міжнародні, громадські та релігійні організації, що займаються захистом прав неповнолітніх, їх духовною просвітою.

В рамках україно-голландського проекту «Ресоціалізація неповнолітніх правопорушників (колишніх правопорушників) в Україні: розробка та імплементація методології соціально-психологічної роботи» спільно з представниками Всеукраїнської Фундації «Захист прав дітей» за участю психологів виховних колоній Державної пенітенціарної служби України підготовлено навчально-методичний посібник «Організаційно-методологічна робота з неповнолітніми правопорушниками, котрі готуються до звільнення з місць позбавлення волі».

Відповідно до Меморандуму про співпрацю між Державним департаментом України з питань виконання покарань, Британською Радою та Представництвом Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні реалізовано спільно з Всеукраїнським громадським центром «Волонтер» проект «Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІД та ризикованої поведінки серед вихованців колоній для неповнолітніх».

Всеукраїнським громадським центром «Волонтер» у співпраці з Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді за підтримки

Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні реалізовувався проект «Удосконалення нормативної та методичної бази з питань навчання прийомних батьків та батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу з метою підвищення їх виховного потенціалу».

Міжнародний фонд «Відродження», започаткувавши у 2009 р. «Антикризову гуманітарну програму», здійснює підтримку соціальних, культурницьких та гуманітарних проектів, спрямованих на збереження освітніх та оздоровчих програм для дітей і молоді з сільської місцевості та депресивних регіонів, збереження культурницьких інституцій, перетворення їх на центри громадської активності та дитячої позашкільної зайнятості.

Важливу роботу здійснює Представництво HealthRight («Право на здоров'я») в Україні, програми якого сфокусовані на ВІЛ-позитивних, наркозалежних жінках, їх дітях, дітях вулиці та вуличній молоді. Так, Представництво за сприяння «Всесвітнього дитячого фонду» реалізує проект «Координація послуг для дітей вулиці та вуличної молоді в м. Донецьку» (1 вересня 2009 р. – 28 лютого 2012 р.).

Протягом 2010 р. за підтримки Jonson&Jonson було реалізовано проект «Освітні заходи у сфері профілактики ВІЛ-інфекції та надання ВІЛ-сервісних послуг для молоді вулиць в Росії та Україні». Діяльність HealthRight в рамках цього проекту була скерована на допомогу в містах Київ та Донецьк дітям та молоді з груп ризику (у віці 15-24 років), які мають найвищий ризик зараження ВІЛ та водночас мають менше можливостей дізнатися про ВІЛ-інфекцію та отримати послуги з профілактики цього захворювання.

Аналіз результатів упровадження спільних проектів засвідчив, що значна частина заходів у рамках їх реалізації була спрямована на розробку і апробацію технологій і методик надання соціальної допомоги та підготовку працівників органів державної влади, які працюють в інтересах дітей.

Окрім національних та міжнародних громадських та благодійних організацій, метою яких є діяльність в інтересах дітей, реальними партнерами органів державної влади у вирішенні нагальних проблем дітей є також і громадські дитячі організації та об'єднання, що виступають суб'єктами громадянського суспільства. Результативність реалізованих проектів громадськими організаціями міжнародного та загальнонаціонального рівнів свідчить про розуміння пріоритетів державної політики та усвідомлення найкращих інтересів дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арьес Ф. Дитина та сімейне життя за старого режиму / Ф. Арьес // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – №5-6. – С. 72-84.
2. Ноздріна О. Система державних органів соціального захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / О. Ноздріна // Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр.; редкол.:

Ю. С. Шемшученко (голов. ред.) та ін. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – Вип. 33. – С. 262-271.

3. Права жінок та дітей в Україні. – [Електронний ресурс]. Комунікаційний компонент. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-195498.html>

4. Програма із зміцнення та захисту прав жінок та дітей в Україні. – [Електронний ресурс]. Детство, філософія детства, феномен детства. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/2431>

5. Родина для дитини. – [Електронний ресурс]. Фонд Андрія Пінчука. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/rodina-dlya-ditini/>

6. Розвиток комплексних превентивних послуг для дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились у складних життєвих обставинах. – [Електронний ресурс]. Проект допомоги дітям. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/news/recent/4051/>

7. Розвиток України. – [Електронний ресурс]. Благодійний Фонд Ріната Ахметова. – Режим доступу: <http://www.fdu.org.ua/>

8. Щеглова С. Н. Соціологія детства / С. Н. Щеглова. – М.: Інститут Молодежи, 1996. – 280 с.